

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, д.е.н., доцента Кучинського Володимира Анатолійовича

на дисертаційну роботу Паймаш Ганни Василівни

«Маркетингове забезпечення розвитку потенціалу людей з особливими потребами»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 075 – Маркетинг

Детальний аналіз дисертаційної роботи Паймаш Ганни Василівни на тему «Маркетингове забезпечення розвитку потенціалу людей з особливими потребами», що представлена для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут», дає змогу зробити комплексний висновок щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

1. Актуальність теми та зв'язок з науковими планами і програмами

Актуальність теми дисертації зумовлена потребою у формуванні сучасних наукових підходів до підвищення соціально-економічної ефективності механізмів позитивного маркетингу в контексті розвитку інклюзивного середовища. В умовах трансформації суспільних і ринкових процесів особливої ваги набуває переосмислення ролі осіб з особливими потребами як повноцінних суб'єктів соціально-економічної діяльності з унікальним споживчим, трудовим і креативним потенціалом. Необхідність критичного аналізу існуючих маркетингових теорій і моделей, орієнтованих переважно на стандартизовані підходи, обумовлює потребу в розробці інноваційних інструментів маркетингового забезпечення, що відповідають принципам сталого розвитку. У цьому контексті маркетинг виступає не лише як інструмент економічного

впливу, а як засіб репрезентації соціально значущих практик, спрямованих на інтеграцію осіб з особливими потребами в усі сфери суспільного життя.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконувалась відповідно до освітньо-наукової програми «Маркетинг» за спеціальністю 075 «Маркетинг», яка була впроваджена на кафедрі маркетингу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Затребуваність тематики дослідження, що обрана здобувачкою, підтверджується зв'язком дисертаційної роботи з науковими дослідженнями, які проводяться у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за темою «Особливості застосування цифрового маркетингу у процесі відбудови економіки України» (номер державної реєстрації 0123U103225),

Таким чином, тематика дисертаційної роботи Казьміна Іллі Олександровича є актуальною, має науково-теоретичну та практичну цінність і відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень для забезпечення ефективного розвитку сучасних підприємств.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна результатів дослідження полягає в узагальненні та розвитку теоретичних положень, розробленні методичних підходів, а також практичних рекомендацій щодо формування методичного забезпечення розвитку потенціалу людей з особливими потребами.

Найбільш суттєвими результатами, що розкривають наукову новизну дисертації, є такі:

- консолідовані теоретичні положення маркетингового забезпечення розвитку потенціалу людей з особливими потребами, які поєднують положення маркетингу, економіки, інновацій, соціології, педагогіки, медицини, теорії мотивації, ризиків і синергетики, що забезпечує цілісне бачення проблеми та

слугує основою для формування обґрунтованих інклюзивних стратегій і моделей розвитку;

- комплексний підхід до формування маркетингового забезпечення розвитку потенціалу осіб з особливими потребами як складової позитивного маркетингу, що інтегрує соціальні, економічні, освітні та комунікаційні інструменти в контексті інклюзії та сталого розвитку;

- удосконалено концептуальний підхід до маркетингового забезпечення розвитку потенціалу осіб з особливими потребами як складової позитивного маркетингу в межах соціального, економічного та інституціонального контекстів; запропоновано систему принципів (адаптивності, інноваційності, когерентності) для подолання бар'єрів у сферах освіти, реабілітації та працевлаштування, а також комплексний механізм управління на основі взаємодії з державними, освітніми, медичними та ринковими структурами.

Отже, результати дисертаційної роботи Паймаш Ганни Василівни містять наукову новизну, характеризуються глибиною змісту та коректністю формулювання пропозицій щодо їх практичного використання.

4. Практична цінність одержаних результатів та рекомендації щодо їх подальшого використання

Запропоновані у дослідженні науково обґрунтовані концептуальні та методичні підходи мають практичну цінність для впровадження у сфері соціального підприємництва, розроблення інклюзивних програм, а також для вдосконалення інституційної взаємодії між органами державної влади, громадськими організаціями та бізнес-середовищем у напрямі підтримки та інтеграції осіб з особливими потребами. Обґрунтовані в дисертації теоретичні, методичні положення, висновки та рекомендації впроваджені в територіальному відділенні Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю у м. Харкові (акт впровадження б/н від 30.04.2024 р.) та комплексу “Моя планета” (довідка про використання окремих пропозицій б/н від 05.02.2025 р.).

5. Повнота викладення матеріалів дисертації в наукових працях, які опубліковані автором

За результатами дослідження дисертаційної роботи опубліковано 28 наукових праць, з них у фахових наукових виданнях, рекомендованих ДАК Міністерства освіти і науки України – 7, у наукових періодичних виданнях інших держав – 3, розділ у колективній монографії – 1, наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 17. Перелік опублікованих статей та тез доповідей дозволяє констатувати, що Паймаш Ганна Василівна виконала вимоги пунктів 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44. На підставі зазначеного апробацію результатів дисертації Паймаш Ганни Василівни слід вважати достатньою.

6. Аналіз змісту дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Обґрунтованість та достовірність основних наукових положень дисертації, одержаних результатів, висновків та розроблених рекомендацій підтверджується використанням загальнонаукових, теоретичних та спеціальних методів дослідження, таких як аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення, порівняння, абстрагування і систематизація, кластерний аналіз, кореляційно-регресійне моделювання, багатофакторний аналіз, методи прогнозування, методи системного аналізу, маркетингові методи; апробацією результатів дослідження на міжнародних науково-практичних конференціях та у наукових публікаціях.

Мета дисертації відповідає обраній темі роботи. Об'єкт і предмет дослідження визначені коректно. Зміст сформульованих наукових завдань логічно узгоджений, їх кількість можна вважати достатньою для розкриття обраної теми дисертаційної роботи та досягнення поставленої мети. Наукові

положення, висновки та рекомендації, що знайшли відображення у дисертації Паймаш Ганни Василівни, повною мірою є обґрунтованими та достовірними, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи. Робота написана в науковому стилі, їй властива повнота та логічність, системність подання, достатній рівень обґрунтованості і достовірності, наукова новизна. Її логічна структура відповідає меті, яка розкрита завдяки вирішенню поставлених завдань, що дозволило отримати результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У першому розділі проаналізовано ключові аспекти формування та розвитку людського потенціалу осіб з особливими потребами, акцентовано на важливості створення умов для їх соціальної, економічної та культурної інтеграції. Уточнено зміст поняття «людський потенціал» у контексті інвалідності з урахуванням ролі освіти, інклюзії, реабілітації та адаптації. Також автором обґрунтовано доцільність переходу до концепції «особи з особливими потребами» як основи для інноваційного розвитку їхнього потенціалу на міждисциплінарній основі.

У другому розділі обґрунтовано необхідність розроблення маркетингової стратегії розвитку людського капіталу осіб з особливими потребами з урахуванням демографічних, соціально-економічних та освітніх чинників. Дисертантом доведено доцільність застосування економіко-математичних методів – зокрема індексного та аналізу ієрархій – для оцінки їхнього капіталу на різних рівнях. Також запропоновано підхід, що інтегрує освітні, соціальні та медичні складові, і забезпечує основу для формування ефективної політики соціально-економічної інтеграції цієї групи населення.

У третьому розділі здійснено концептуалізацію маркетингового управління розвитком потенціалу осіб з особливими потребами як складової позитивного маркетингу в межах інклюзивного соціального підходу. Визначено диференціацію маркетингових механізмів з урахуванням інституційних, правових, економічних і комунікаційних чинників, що дозволяє формувати стратегічні орієнтири інклюзивного розвитку. Автором обґрунтовано

доцільність міждисциплінарного підходу та необхідність взаємодії держави, бізнесу й громадянського суспільства для впровадження політик соціального підприємництва, зайнятості й адаптаційних механізмів, спрямованих на підвищення економічної активності й якості життя цієї соціальної групи.

Висновки, сформульовані у роботі, висвітлюють результати дослідження як вирішення висунутих в дисертації завдань. У цілому висновки відповідають вимогам, які висуваються до результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Список використаних джерел містить 285 найменувань, що дозволило дисертанту провести докладне вивчення, аналіз та узагальнення значного обсягу літературних джерел з питань маркетингового забезпечення розвитку потенціалу людей з особливими потребами.

Додатки містить інформацію про публікації здобувача за темою дисертаційного дослідження, критерії та ознаки обмеження життєдіяльності людей з інвалідністю, чинники для встановлення групи інвалідності, практичне впровадження результатів дисертації.

Все викладене вище свідчить на користь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладені у дисертації Паймаш Ганни Василівни.

7. Достовірність отриманих результатів та висновків

Достовірність отриманих результатів забезпечується відповідністю обраної методології сформульованим меті та завданням дослідження, а також застосуванням комплексного підходу до аналізу досліджуваного об'єкта. Робота відрізняється високим рівнем обґрунтованості та достовірності запропонованих в ній науково-методичних і практичних рекомендацій та розробок, які дозволяють активізувати процеси розвитку потенціалу людей з особливими потребами.

8. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладення наукових положень та результатів в опублікованих працях

Аналіз дисертаційної роботи Паймаш Ганни Василівни підтвердив відсутність будь-яких проявів академічного плагіату, фальсифікації або фабрикації. Дослідження не виявило жодних порушень академічної доброчесності, що підтверджено результатами перевірки за допомогою спеціальних програмних засобів.

Основні результати і висновки роботи опубліковано в 28 наукових працях, серед яких: 7 статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 3 статті у зарубіжних виданнях, 1 розділ у колективній монографії, 17 тез доповідей і матеріалів конференцій.

9. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

1. У другому розділі дисертації для аналізу потенціалу та капіталу людей з особливими потребами було застосовано індексний метод та метод аналізу ієрархій Сааті. Не зовсім зрозуміло, чому саме ці методи було застосовано.

2. У дисертації розроблено запропоновано певні заходи щодо розвитку потенціалу людей з особливими потребами. Доцільно було б обґрунтувати ефективність наведених рекомендацій.

3. У таблиці 1.4 на стор. 33 дисертації розглянуто активну та пасивну політику збереження і примноження людського потенціалу та капіталу, однак в подальшому автор не зауважила, яку саме політику вона пропонує використовувати для розвитку потенціалу людей з особливими потребами. Робота б виграла, якби політика була розроблена та описана.

4. У підрозділі 2.1 було проведено факторний аналіз даних по дітям з інвалідністю. Потребує більш детального пояснення, які висновки були зроблені з зазначеного аналізу та як ці дані використовувались в подальшому дослідженні.

5. У таблиці 3.1 на стор. 164 дисертації наведено принципи реалізації концепції маркетингового управління розвитком потенціалу людей з

особливими потребами за соціальною інтеграцією. У подальшому автор запропонувала перелік стратегій щодо розробки інструментів позитивного маркетингу щодо реалізації концепції маркетингового управління потенціалом людей з особливими потребами (рисунок 3.5 на стор. 186 дисертації). Доцільно було б показати як саме зазначені принципи реалізуються в запропонованих стратегіях.

6. У підрозділах 3.3 та 3.4 розроблено пропозиції щодо розвитку потенціалу людей з РАС. Робота б виграла, якби пропозиції стосувались розвитку потенціалу людей з особливими потребами всіх категорій.

Викладені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки теоретичного рівня та практичної значущості результатів дослідження Паймаш Ганни Василівни.

10. Висновки

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота Паймаш Ганни Василівни на тему «Маркетингове забезпечення розвитку потенціалу людей з особливими потребами» є завершеним науковим дослідженням, кваліфікаційною науковою працею, яка виконана на належних теоретичному та методичному рівнях.

Тема дисертаційної роботи є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам наукових досліджень та науковим програмам.

У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливе наукове завдання щодо формування концептуально обґрунтованих й стратегічно релевантних підходів до маркетингового забезпечення розвитку потенціалу осіб з особливими потребами як суб'єктів соціально-економічної активності.

Структура та обсяг дисертаційної роботи відповідають встановленим вимогам. Зміст дисертації відповідає поставленій меті та завданням, які повною мірою вирішені в процесі дослідження. Основні положення дисертаційної роботи, які виносяться на захист, містять елементи наукової новизни.

Враховуючи вищезазначене вважаю, що дисертаційна робота Паймаш Ганни Василівни «Маркетингове забезпечення розвитку потенціалу людей з особливими потребами» відповідає всім вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Вимоги, що містяться в пунктах 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, що затверджений Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44, повністю виконані. Автор дисертації, Паймаш Ганна Василівна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 075 «Маркетинг».

Рецензент – доктор економічних наук, доцент

завідувач кафедри економіки бізнесу та

міжнародних економічних відносин

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

В. Кучинський

Підпис Володимир КУЧИНСЬКИЙ
 Свідчую:
 Секретар
 Національного-технічного університету
 «Харківський політехнічний інститут»
 " " 20__ р.